

Türkiye Cumhuriyeti

**İkinci Ulusal Katkı Beyanı
(NDC 3.0)**

GİRİŞ

Sıcaklıkların yükselmesi, şiddetlenen aşırı hava olayları ile çevresel bozulmanın ekosistemleri, ekonomileri ve geçim kaynaklarını tehdit etmesiyle dünya, benzeri görülmemiş bir iklim krizi ile karşı karşıyadır. 2015 yılında, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kapsamında kabul edilen Paris Anlaşması, uluslararası toplumu acil ve kolektif iklim eylemi için harekete geçirmiştir. Anlaşma, küresel ısınmayı sanayi öncesi döneme göre 2°C'nin altında tutmayı ve sıcaklık artışının mümkünse 1,5°C'yi aşmaması için çaba sarf etmeyi amaçlamaktadır. Paris Anlaşması'na taraf ülkelerin sera gazı emisyonlarını azaltmaya ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı dayanıklılığını artırmaya yönelik spesifik taahhütlerini ortaya koyan Ulusal Katkı Beyanları (NDC'ler), bu küresel çerçevenin merkezinde yer almaktadır.

İklim değişikliğinin etkilerine karşı en duyarlı bölgelerden biri olan Akdeniz Havzası'nda yer alan Türkiye, bu krizi önleme yönündeki uluslararası çabaların ön saflarında yer almaktadır. Türkiye, 2021 yılında Paris Anlaşması'nı onaylaması ve 2053 için net sıfır emisyon hedefini ilan etmesiyle, iklim değişikliğiyle mücadele konusundaki kararlılığını güçlü bir şekilde ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Türkiye, Güncellenmiş Birinci NDC'sinde; enerji, sanayi, ulaştırma, binalar, tarım, atık ve AKAKDO (arazi kullanımı, arazi kullanım değişikliği ve ormancılık) dâhil tüm ana sektörleri kapsayan, ekonominin geneline yönelik iddialı bir sera gazı emisyon azaltım hedefi belirlemiştir. Beyan kapsamında, Referans Senaryo'ya (BAU) kıyasla 2030 yılı itibarıyla sera gazı emisyonlarını %41 azaltma taahhüdü sunulmuştur. Bu taahhüt, Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon vizyonu doğrultusunda kaydedilen önemli bir dönüm noktasını temsil etmektedir.

Birinci NDC'nin uygulanmasını desteklemek amacıyla, Türkiye iki temel politika aracını geliştirmiştir: İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030)¹ ile İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030)². İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı, yedi ana azaltım sektörü kapsamında 49 strateji ve 260 eylemi içeren bütüncül bir çerçeve ortaya koymaktadır. Plan; yenilenebilir enerji üretiminin artırılması, elektrifikasyonun teşvik edilmesi, enerji ve kaynak verimliliğinin geliştirilmesi, ulaşımda sürdürülebilir modlara geçişin sağlanması ile tarım ve ormancılıkta sürdürülebilir toprak ve orman yönetiminin güçlendirilmesine odaklanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye, sürdürülebilirlik ilkeleri ve sıfır atık yaklaşımı doğrultusunda döngüsel ekonomi ve atık yönetimi politikalarını güçlendirmiştir. Uluslararası normlarla uyumlu olarak geliştirilen söz konusu politikalar; atık oluşumunun azaltılmasını, kaynağında ayrıştırma ve geri dönüşüm uygulamalarının yaygınlaştırılmasını, atıkların düzenli depolama sahalarına yönlendirilmesinin önlenmesini ve kaynakların ülke genelinde verimli kullanımının sağlanmasını hedeflemektedir. Plan kapsamında ayrıca, ulusal bir Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) kurulması ve adil geçiş politikalarının uygulanması gibi yatay temalar da tanımlanmıştır.

İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030) ise; su kaynakları, tarım, kentsel dayanıklılık, halk sağlığı, biyolojik çeşitlilik, turizm, sanayi, ulaştırma, enerji, afet risklerinin azaltılması ve sosyal kalkınma olmak üzere 11 öncelikli sektörü kapsamaktadır. Belge, ülke genelinde iklim değişikliğine karşı dayanıklılığı artırmayı hedefleyen 40 strateji ve 129 eylem içermektedir. Bu eylemler; risk analizlerinin yapılması, altyapının modernizasyonu, erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi, doğa temelli çözümlerin uygulanması ve ekosistemlerin korunması yoluyla iklim risklerinin azaltılmasını ve uyum kapasitesinin güçlendirilmesini

¹[https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/CLIMATE%20CHANGE%20MITIGATION%20STRATEGY%20AND%20ACTION%20PLAN%20_EN\(1\).pdf](https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/CLIMATE%20CHANGE%20MITIGATION%20STRATEGY%20AND%20ACTION%20PLAN%20_EN(1).pdf)

²[https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/Uyum\(1\).pdf](https://iklim.gov.tr/db/turkce/icerikler/files/Uyum(1).pdf)

amaçlamaktadır. Etkili bir uygulamanın sağlanması amacıyla, hem İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030) hem de İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030)’un uygulanma süreçlerinin izlenebilmesi için İklim Portal bünyesinde bir izleme sistemi oluşturulmuştur. Bu platform aracılığıyla, sorumlu kurumlar belirlenen hedef ve eylemler doğrultusundaki ilerlemelerini düzenli olarak raporlamakta; böylece İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından sistematik izleme, değerlendirme ve raporlama faaliyetleri yürütülmektedir.

2024 yılında Azerbaycan’ın Bakü kentinde düzenlenen BMİDÇS 29. Taraflar Konferansı’nda (COP 29) açıklanan Uzun Dönemli İklim Stratejisi (LTS), 12. Kalkınma Planı ile uyumlu şekilde, Türkiye’nin 2053 net sıfır emisyon hedefi için kapsamlı bir yol haritası sunmakta ve kısa vadeli eylemler ile uzun vadeli hedefler arasında bütünlük sağlamaktadır. LTS kapsamında, sera gazı azaltımı ve iklim değişikliğine uyuma ilişkin 18 sektör ile iklim finansmanı, teknoloji geliştirme, adil dönüşüm ve kapasite artırımı gibi dört yatay alanı kapsayan toplam 89 strateji tanımlanmıştır. Bu stratejiler; temel ekonomik sektörlerde dönüşümün hızlandırılmasına, döngüsel ekonomi yatırımlarının artırılmasına ve düşük karbonlu teknolojik yeniliklerin teşvik edilmesine odaklanmaktadır. Ayrıca, iş gücünün niteliklerinin geliştirilmesi, sosyal eşitliğin gözetilmesi ve bölgesel ekonomik dayanıklılığın artırılmasına yönelik adil dönüşüm tedbirlerinin uygulanması; bunun yanında ağaçlandırma, sürdürülebilir arazi kullanımı ve ekosistem restorasyonu yoluyla karbon yutak alanlarının güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

2 Temmuz 2025 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen ve 9 Temmuz 2025’te Resmî Gazete’de (No. 32951) yayımlanan İklim Kanunu (No. 7552), Türkiye’nin iklim değişikliği alanındaki ilk kapsamlı mevzuatını oluşturmakta ve ülkenin iklim politikalarında önemli bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Kanun; kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla yürütülen geniş katılımlı danışma süreçleri sonucunda şekillendirilmiş olup, iklim eylemlerine yönelik sağlam bir hukuki temel sunmakta; ilgili aktörlerin rollerini ve sorumluluklarını açık biçimde tanımlayarak kurumsal koordinasyonu güçlendirmektedir.

Kanun; eşitlik, iklim adaleti, ihtiyatlılık, katılım, bütünleşme, sürdürülebilirlik, şeffaflık, adil geçiş ve ilerleme ilkelerini esas almakta ve azaltım ile uyum politikalarının uygulanmasına yönelik bütüncül bir çerçeve sunmaktadır. Ayrıca Kanun, izleme, raporlama ve doğrulama (MRV) kapsamındaki tesisler için emisyon izin yükümlülüklerini belirlemekte, ulusal bir ETS kurulmasına ilişkin hukuki temeli oluşturmakta ve sistemin işleyişi ile denetiminden sorumlu kurumları belirlemektedir. Bunun yanı sıra Kanun; iklim finansmanı, yeşil sınıflandırma (green taxonomy), iklim teşvikleri, teknoloji geliştirme, kapasite artırımı, biyolojik çeşitliliğin korunması ve yerel iklim eylem planlamasına ilişkin hükümler de içermektedir.

Kanun çerçevesinde, üst sınır belirleme yöntemi, kapsam, tahsisat dağıtımı ve uyum dönemleri gibi ETS’nin temel tasarım unsurları hâlihazırda geliştirilmekte ve ikincil mevzuat ile ayrıntılı olarak tanımlanacaktır. ETS, emisyon yoğun sektörler için bir planlama ve uygulama aracı olarak kurgulanmakta; sistemden elde edilen gelirlerin, düşük karbonlu yatırımlar ile adil geçiş önlemlerine yönlendirilmesi yoluyla iklim değişikliği politikalarının sosyal ve ekonomik etkilerinin etkin biçimde yönetilmesi hedeflenmektedir. Bu mekanizma aracılığıyla, karbon kaçağı risklerinin azaltılması ve düşük karbonlu ekonomiye geçişin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

ETS için gerekli MRV altyapısı son on yılda geliştirilmiş olup, ilgili Yönetmelik bu çerçevenin temelini oluşturmaktadır. 2015 yılından bu yana, 800 tesisi kapsayan izleme sistemi aracılığıyla enerji ve sanayi sektörlerindeki emisyonlar takip edilmektedir. Bu tesislerden kaynaklanan emisyonlar, Türkiye’nin toplam sera gazı emisyonlarının yaklaşık yarısını oluşturmaktadır.

ETS'nin altyapısını oluşturmak üzere, güvenilir ve sağlam bir veri tabanı oluşturulmasını sağlayan çevrimiçi bir veri yönetim sistemi kurulmuş olup sistemin geliştirilmesine devam edilmektedir.

İklim Kanunu, Türkiye'nin Yeşil Taksonomi'sine ilişkin hukuki altyapıyı da oluşturmuştur. Bu kapsamda hazırlıkları süren Yönetmeliğin 2026 yılı sonuna kadar yürürlüğe girmesi öngörülmektedir. Yönetmelik, politik bütünlüğü sağlanmak ve sürdürülebilir finans akışlarını desteklemek amacıyla AB Taksonomisi ile uyumlu olarak tasarlanmaktadır. Oluşturulacak çerçevenin; sera gazı emisyonlarının azaltımı, iklim değişikliğine uyum, su ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve korunması, döngüsel ekonomiye geçiş, kirliliğin önlenmesi ve kontrolü ile biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması ve restorasyonu olmak üzere altı çevresel hedefi kapsamı planlanmaktadır.

İklim Kanunu, yerel düzeyde iklim eylemlerini kurumsallaştırarak tüm illerin Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları hazırlamasını zorunlu kılmaktadır. Bu planlar, sosyal ve ekonomik kapsayıcılığı sağlamak amacıyla adil geçiş ilkeleri doğrultusunda hazırlanacaktır. Hazırlık, uygulama, izleme ve değerlendirme süreçleri için kapsamlı idari ve teknik prosedürler tanımlanmıştır. İller düzeyinde, valilerin başkanlığında ve kamu kurumları, yerel yönetimler, akademi, özel sektör ile sivil toplum kuruluşlarından temsilcilerin yer aldığı İl İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulları kurulacak; böylece katılımcı ve koordineli eylem sağlanacaktır. Eş zamanlı olarak, ulusal düzeyde İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu (İDUKK), kurumlar arası koordinasyonu güçlendiren merkezi mekanizma olarak görevini sürdürmektedir.

Bununla birlikte Türkiye, 1991'den bu yana Montreal Protokolü ve 2021'den itibaren Kigali Değişikliği kapsamındaki uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmekte olup, HFC'lerin kademeli azaltımı için sağlam bir mevzuat ve uygulama çerçevesi tesis etmiştir. 2023–2024 döneminde yürürlüğe giren ithalat ve ihracat lisanslaması, sızıntı önleme ve kota sistemi dahil olmak üzere florlu sera gazlarına yönelik düzenlemeler, uluslararası yükümlülüklerle uyumu sağlamakta ve ulusal azaltım çabalarına katkı sunmaktadır.

İklim Kanunu'nun yanı sıra, Birinci NDC'nin sunumunu takiben, tüm sektörlerde iklim politikalarının kapsamlı şekilde güçlendirilmesi ve uyumlaştırılmasına odaklanılmıştır. Bu çerçevede, aşağıda verilen başlıca ulusal strateji belgeleri ve eylem planları kabul edilmiştir:

- Orta Vadeli Program (2026–2028)
- Enerji Verimliliği 2030 Stratejisi ve II. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2024-2030)
- Türkiye Ulusal Enerji Planı
- Alüminyum, Çimento, Demir-Çelik ve Gübre Sektörleri Düşük Karbonlu Yol Haritaları (2023)
- Türkiye Hidrojen Teknolojileri Stratejisi ve Yol Haritası
- Mobilite Araç ve Teknolojileri Yol Haritası (2022)
- Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası (2023)
- Değişen İklim Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2033)
- Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı (2023–2027)
- Türkiye Bina Sektörü Karbonsuzlaşma Yol Haritası (2023)
- Millî Eğitim Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Eylem Planı (2023–2030)
- Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023–2028)
- Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2024–2028)
- Ulusal İstihdam Stratejisi (2025-2028)

- Ulusal Atık Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı (2025 – 2035)
- Ulusal Döngüsel Ekonomi Stratejisi ve Eylem Planı (2025 – 2028)
- Yeşil Mutabakat Eylem Planı (Güncellenmekte)
- Adil Geçiş Stratejisi (Hazırlanmakta)
- Ulusal Yeşil Finans Stratejisi ve Eylem Planı (2026-2029) (Hazırlanmakta)

Bu stratejik çerçeveler; çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları dengeleyen bütüncül bir yaklaşım ile yürütülen Türkiye'nin kapsamlı iklim politikasının temelini oluşturmaktadır. Bu strateji belgeleri ve eylem planları, enerji verimliliği, sanayi kaynaklı karbon emisyonu azaltımı, ulaşım, binalar, su yönetimi, tarım, eğitim, çocuk hakları ve kadınların güçlendirilmesi gibi geniş bir alanı kapsamakta; böylece iklim eyleminin sadece sektörlerle sınırlı kalmayıp ekonomi genelinde ve toplumsal ölçekte dönüşümü hedeflediği ortaya konmaktadır. Bu yaklaşım, adil geçiş vizyonunu güçlendirerek, sürdürülebilir kalkınma ile sosyal refahın birlikte ilerlemesini sağlamaktadır.

Türkiye'nin iklim politikaları, adil ve kapsayıcı bir dönüşümü önelemekte olup; kadınlar, çocuklar ve düşük gelirli hane halkları dâhil olmak üzere özel ihtiyaç sahibi grupların korunmasına odaklanmış stratejileri bütüncül biçimde içermektedir. Temel öncelikler arasında; yeşil iş alanlarına yönelik işgücü yetkinliklerinin artırılması ve sanayi dönüşümlerinden etkilenenlerin desteklenmesi amacıyla yeterli, öngörülebilir ve erişilebilir sosyal koruma mekanizmalarının hayata geçirilmesi bulunmaktadır. İklim politikaları, kadınların özgün ihtiyaçlarına duyarlı biçimde tasarlanmakta ve yeşil ekonomi girişimlerinde tam, eşit ve etkin katılımları ile liderlik rollerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, finansmana, nitelikli işgücüne, bilgiye ve teknolojiye erişimde karşılaştıkları zorlukların giderilmesi amacıyla küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) de özel olarak ele alınmaktadır. Bunlara ek olarak, yüksek riskli bölgelerde afet riskinin azaltılması ile iklime dayanıklı ve erişilebilir altyapının geliştirilmesine yönelik tedbirler önceliklendirilmekte; tüm süreçler şeffaf izleme, hesap verebilirlik ve finansman çerçeveleriyle desteklenmektedir.

Bunun yanı sıra Türkiye, doğrudan ve dolaylı sera gazları ile birlikte hava kirleticilerin azaltımını da kapsayan bütüncül bir yaklaşım benimseyerek Temiz Hava Eylemi Destekleme Çerçeve Programı'nı uygulamaktadır. Bu entegre çerçeve, iklim değişikliğiyle mücadele ve hava kalitesinin iyileştirilmesi hedeflerinin birbirini tamamlayan bir şekilde ilerletilmesini sağlayarak çevresel ve halk sağlığı açısından birçok fayda sağlamaktadır. Temiz üretim uygulamalarını güçlendirerek emisyon azaltımı ile karbonsuzlaşmanın eşgüdümlü olarak yürütülmesini hedefleyen Sanayi Kaynaklı Emisyonların Yönetimi Yönetmeliği, 14 Ocak 2025'te yayımlanmış olup 1 Aralık 2025'te yürürlüğe girecektir. Bunun yanında Türkiye, sağlık hizmetlerinin sürekliliği ile iklim kaynaklı risklere hazırlığın güvence altına alınması amacıyla sağlık sistemlerinin iklim değişikliğine karşı dayanıklılığını artırmayı öncelikli bir alan olarak ele almaktadır.

Bu bütüncül iklim politikası yaklaşımı kapsamında Türkiye, Referans Senaryo'ya kıyasla 466 Mt CO₂ eşd. azaltım gerçekleştirmeyi ve 2035 yılı itibarıyla sera gazı emisyonlarını 643 Mt CO₂ eşd. ile sınırlamayı hedeflemektedir.³ Türkiye, NDC hedefini, NDC'nin uygulama planları niteliğindeki İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı ile İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı aracılığıyla gerçekleştirecek olup, bu belgeler gerekli görüldüğünde taahhütlerle tam uyumu sağlamak üzere güncellenecektir.

³ Metodolojik varsayımlar ve sektörel projeksiyonlara ilişkin ilave detaylar bir sonraki BTR'de sunulacaktır.

Yeni NDC hedefi, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle m¼cadelede kararlılığını ve ulusal koşullara uygun, gerçekçi yaklaşımını yansıtmaktadır. Hedef, 2053 net sıfır vizyonuylay uyumlu olarak ve Birinci K¼resel Durum Değerlendirmesi (GST) sonuçları dikkate alınarak belirlenmiştir. Türkiye, Paris Anlaşması kapsamındaki konumu ve hakları doğrultusunda, bu hedefe ulaşılabilmesi için yeterli uluslararası finansmana erişimin gerekli olduğunun altını çizmektedir. Ayrıca teknoloji transferi ve kapasite geliştirme desteğinin zamanında sağlanması da kritik bir ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir. On İkinci Kalkınma Planı'na g¼re, 2053 net sıfır hedefi; mevcut eğilimlerin ¼tesinde enerji, binalar, sanayi, ulaştırma, tarım ve ormancılık sekt¼rlerinde yıllık GSYH'nin en az y¼zde 1,7'sine karşılık gelen ek yatırım gereksinimi doğurmaktadır.

T¼rkiye, gıda g¼venlięinden ¼d¼n vermeksizin s¼rd¼r¼lebilir kalkınmayı, ekonomik b¼y¼meyi ve sosyal adaleti teşvik ederken iklim eylemine y¼nelik g¼l¼ taahh¼d¼n¼ bir kez daha teyit etmektedir. NDC, yeniliği, politika uyumunu ve çok paydaşlı işbirliğini ilerleten, toplumun t¼m kesimlerini kapsayan bir yaklaşım benimseyerek d¼ř¼k karbonlu ve iklime dayanıklı bir gelecek inşa edilmesine katkı sağlamaktadır.

AÇIKLIK, ŞEFFAFLIK VE ANLAYIŞI KOLAYLAŞTIRMAYA YÖNELİK BİLGİLER

Türkiye, Paris Anlaşması 4. Maddesinin 8. paragrafı ve 4/CMA.1 doğrultusunda aşağıdaki bilgileri sunmaktadır.

1. Referans noktasına ilişkin ölçülebilir bilgiler:

a	Referans yıl(lar), baz yıl(lar), referans dönem(ler)i veya diğer başlangıç nokta(lar)ı;	Referans yıl: 2018
b	Referans göstergeleri; bunların referans yıl(lar)ı, baz yıl(lar), referans dönem(ler)i veya diğer başlangıç nokta(lar)ındaki, ve uygun olduğu yerde, hedef yıldaki değerleri	Referans göstergesi: Mt CO ₂ eşd. cinsinden net sera gazı emisyonu. 2025 yılında sunulan Türkiye'nin Ulusal Sera Gazı Envanter Raporu'na (NID) göre, Türkiye'nin 2018 yılı sera gazı emisyonları (AKAKDO dahil) 458,8 Mt CO ₂ eşd. olarak gerçekleşmiştir.
c	Paris Anlaşması'nın 4. Maddesinin 6. paragrafında söz edilen strateji, plan ve eylemler için veya yukarıda belirtilen paragraf 1(b)'nin uygulanmadığı durumlarda ulusal olarak belirlenmiş katkıların bileşenlerini oluşturan politika ve önlemler için, Taraflar diğer ilgili bilgileri sunacaktır.	g.d.
d	Referans göstergeye göre hedef	Türkiye, Referans Senaryo'ya kıyasla 466 Mt CO ₂ eşd. sera gazı emisyonu azaltımı gerçekleştirmeyi ve bu kapsamda 2035 yılı itibarıyla sera gazı emisyonlarını 643 Mt CO ₂ eşd. ile sınırlamayı hedeflemektedir.
e	Referans noktasının rakamsallaştırılmasında kullanılan veri kaynakları	2025 Türkiye'nin Ulusal Sera Gazı Envanter Raporu (NID)
f	Tarafın referans göstergesi değerini güncelleyeceği koşullara ilişkin bilgi	18/CMA.1 Kararı doğrultusunda, Türkiye'nin referans göstergeleri metodolojik iyileştirmeler nedeniyle yeniden hesaplamalara tabidir. Herhangi bir yeniden hesaplama, şeffaf bir şekilde NID'de yansıtılacak ve Türkiye'nin İki Yıllık Şeffaflık Raporları'nda belirtilecektir.

2. Uygulamaya yönelik zaman çerçeveleri ve/veya dönemler:

- a** Paris Anlaşması Taraflar Konferansı (CMA) tarafından kabul edilen diğer ek kararlarla tutarlı, başlangıç ve bitiş tarihini de kapsayacak şekilde, uygulamaya yönelik zaman çerçevesi ve/veya dönem 2035
- b** Tek yıllık hedef mi çok yıllık hedef mi olduğu Tek yıllık hedef, 2035.

3. Kapsam:

- a** Hedefin genel tanımı 2035 hedef yılı esas alınarak hazırlanan Türkiye'nin NDC'si, BAU senaryosuna göre ekonomi genelinde bir GHG emisyon azaltım taahhüdünü ifade etmekte olup, NID kapsamında yer alan tüm IPCC sektör ve kategorilerini kapsamaktadır.”
- b** Uygulanabilir olduğu hallerde, Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kılavuzları ile tutarlı olarak, ulusal olarak belirlenmiş katkıların kapsadığı sektörler, gazlar, kategoriler ve havuzlar Türkiye'nin hedefi; enerji, endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı, tarım, atık ve AKAKDO dahil olmak üzere tüm IPCC sektörlerini kapsamaktadır.
Kapsanan gazlar: CO₂, CH₄, N₂O, HFC'ler, PFC'ler ve SF₆.
- c** Taraf, 1/CP.21 kararının 31(c) ve (d) paragraflarını ne şekilde dikkate alıyor Türkiye'nin NDC'si, NID ile uyumlu şekilde tüm insan kaynaklı emisyon ve yutak sektörlerini kapsamaktadır. Önceki NDC'de yer alan kaynaklar, yutaklar ve faaliyetler mevcut kapsam içinde yer almaya devam etmektedir.
- d** Tarafların uyum eylemleri ve/veya ekonomik çeşitlendirme planlarında yer alan spesifik proje, önlem veya girişimlerin tanımları dahil olmak üzere, Tarafların uyum çalışmaları ve/veya ekonomik çeşitlendirme planlarının sonucunda oluşan azaltım ortak faydaları g.d.

4. Planlama süreçleri:

- a** Taraf'ın, ulusal olarak belirlenmiş katkısını hazırlamak üzere gerçekleştirdiği planlama süreçleri, ve varsa, Taraf'ın, uygun olduğu hallerde aşağıdakileri de içeren uygulama planlarına ilişkin bilgiler:

- a(i)** Ulusal kurumsal düzenlemeler, yerel topluluklar ve yerli halklarla sivil katılım, cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla;

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB), iklim değişikliği de dâhil olmak üzere çevre alanındaki tüm konularda yetkili kurumdur. Bakanlık'a bağlı bir kurum olarak 2021 yılında tesis edilen İklim Değişikliği Başkanlığı (İDB), Türkiye'nin ulusal iklim politikalarının oluşturulması ve BMİDÇS müzakerelerinin yürütülmesinde koordinatör kuruluştur. Başkanlık, ilgili tüm paydaşlarla eşgüdüm içinde NDC'nin hazırlanmasından sorumludur.

İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu (İDUKK), bakanlıklar arası ve çok paydaşlı eşgüdümü sağlamak üzere oluşturulmuş kurumsal bir platformdur. İDUKK, kamu ve özel sektör, sivil toplum ve akademi temsilcilerinin geniş katılımıyla 22 üyeden oluşmakta ve iklim eyleminin kapsayıcı, bütüncül ve uyumlu şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Kurula, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı başkanlık etmekte olup, bu durum Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadeleye verdiği üst düzey siyasi önemi yansıtmaktadır. Kurul, ulusal ve uluslararası iklim politikalarının geliştirilmesi ile iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında alınacak önlemlerin uygulanmasına yönelik yönlendirme ve koordinasyon görevini üstlenmektedir.

Türkiye'nin İkinci NDC'sinin hazırlanma süreci, İDB koordinasyonunda yürütülmüş ve İDUKK rehberliğinde tamamlanmıştır.

Türkiye, 2022–2025 döneminde; Güncellenmiş Birinci NDC, İklim Değişikliği Azaltım ve Uyum Stratejileri ile Eylem Planları, Uzun Dönemli İklim Stratejisi ve İkinci NDC dâhil olmak üzere iklim politikası çerçevesinin hazırlanmasında kapsamlı ve sistematik katılımcı bir süreç yürütmüştür. Bu dönemde, kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör, akademi ve sivil toplum kuruluşlarını içeren 175 paydaş kurumdan 6.000'den fazla temsilcinin katılımıyla 200'ün üzerinde istişare toplantısı düzenlenmiştir. Gerçekleştirilen bu geniş katılımlı istişare süreci,

mevcut ulusal ve sektörel stratejilerle uyumu sağlamış, kurumsal katılımı güçlendirmiş ve iklim politikalarının oluşturulmasında şeffaflık ile kapsayıcılığı artırmıştır. Türkiye'nin İkinci NDC'sinin hazırlanma süreci, bu geniş tabanlı paydaş katılımı çerçevesi üzerine inşa edilmiştir.

Türkiye, iklim politikalarının merkezinde hem özel ihtiyaç sahibi gruplar hem de değişimin temel aktörleri olarak gördüğü çocuk ve gençlerin iklim eylemine etkin katılımını önceliklendirmektedir. İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030); çocuk dostu sağlık sistemlerinin güçlendirilmesi, erken uyarı mekanizmalarının genişletilmesi ve güvenli, iklime dayanıklı yaşam alanları için kapsayıcı kentsel planlamanın desteklenmesine yönelik tedbirler içermektedir. İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı'nın (2024–2030), hava kirliliğinin azaltılmasına katkı sağlayarak, özellikle çocukların solunum ve nörolojik gelişimi başta olmak üzere halk sağlığı çıktılarında iyileşme sağlamayı hedeflemektedir. Bu eylemler, iklim değişikliğini çocuk refahına yönelik kesişen bir tehdit olarak tanımlayan Türkiye Çocuk Hakları Stratejisi (2023–2028) ile uyum içerisindedir. On İkinci Kalkınma Planı (2024–2028), gençlerin sürdürülebilirlik ve afet risk azaltımı çalışmalarına katılımını teşvik ederken; Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi, gençler için yeşil istihdam, yenilikçilik ve girişimciliğe öncelik vermektedir. 2021 Yeşil Mutabakat Eylem Planı; karbon fiyatlandırma, döngüsel ekonomi, enerji dönüşümü, sürdürülebilir ulaşım, tarım ve yeşil finansman dâhil yeşil dönüşümü destekleyecek temel alanları ortaya koyarken, gençlerin katılımı ile adil dönüşüm ilkelerini de vurgulamaktadır.

2021 yılında kurulan ve Türkiye genelindeki 208 üniversiteden temsilcileri bir araya getiren İklim Elçileri Gençlik Platformu, gençlerin iklim eylemine katılımının güçlendirilmesinde merkezi bir rol üstlenmiştir. Bu çerçevede gençler, “İklim Dostu Kampüs” programı gibi girişimlerde aktif rol alarak yeşil dönüşüm sürecinde liderlik, farkındalık ve katılım kültürünün geliştirilmesine katkı sağlamıştır. İklim Elçileri, Türkiye'nin Güncellenmiş Birinci NDC'si ve Uzun Dönemli İklim Stratejisi dâhil olmak üzere ulusal politika süreçlerine katkı sunmuş; ayrıca 2024 ve 2025 yıllarında Türkiye Gençlik Konferansı (LCOY Türkiye) etkinliklerini düzenlemiş ve Türkiye'yi COP27, COP28 ve COP29 toplantılarında temsil etmiştir. İkinci

NDC'nin hazırlık süreci kapsamında ise ülke genelinde 1.000'in üzerinde katılımcıyla bir anket çalışması yürütmüş ve güncellenen iklim taahhütlerine girdi sağlamak amacıyla bir Gençlik Tavsiye Raporu hazırlamıştır. Bu rapor, çocuk ve genç odaklı NDC konulu Bakanlıklararası Toplantı sırasında bakanlıklar, paydaş kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla paylaşılmıştır.

Türkiye, kadınlar ve erkekler arasında eşitliği esas alan iklim politikaları ve eylemlerini benimsemektedir. Bu yaklaşım, kapsayıcılığı temel hedeflerden biri olarak belirleyen On İkinci Kalkınma Planı ile Kadının Güçlenmesi Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2028) doğrultusunda şekillenmiştir. Söz konusu plan, yeşil dönüşümle uyumlu nitelikli istihdam olanaklarında kadınların istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik tedbirler içermektedir. Kadınlara ilişkin hususlar, adil sonuçların sağlanması amacıyla hem azaltım hem de uyum tedbirlerine entegre edilmiştir. Kadınların katılımı; yenilenebilir enerji, sürdürülebilir tarım, kaynak verimliliği, girişimcilik ve kapasite geliştirme alanlarında düzenlenen hedef odaklı eğitim programları ile güçlendirilmiştir. Ayrıca, düşük faizli kredi programları dâhil olmak üzere, kadınlara yönelik özel finansman mekanizmalarına erişim desteklenmiştir. Kadınların politika planlama, bütçeleme ve uygulama süreçlerindeki etkin rolü sistematik biçimde teşvik edilmiş, iklim değişikliğinin kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkilerine dair farkındalık çalışmaları yürütülmüştür. Türkiye, kadınlar ve erkekler arasında eşitliğe duyarlı bütçeleme uygulayan 23 OECD⁴ ülkesinden biri olup, bu yaklaşım sayesinde eşitlik ilkesi Türkiye'nin iklim politikalarının bütünleyici ve yatay bir unsuru haline getirilmiştir. 2025 yılında yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile ihdas edilen Kadının Güçlendirilmesi Koordinasyon Kurulu, Planın merkezi ve yerel düzeylerde etkili ve uyumlu biçimde uygulanmasını sağlamak üzere ana kurumsal mekanizma olarak yapılandırılmıştır. Kurul kapsamında, 'İklim Değişikliği, Çevre ve Kadının Rolü Alt Komitesi' ve 'Yerel Kalkınma Alt Komitesi' de dâhil olmak üzere beş tematik alt komite kurulmuş olup; bu komiteler kadınların iklime dayanıklı politika yapımındaki konumunun

⁴ https://www.oecd.org/en/publications/gender-budgeting-in-oecd-countries-2023_647d546b-en/full-report.html

güçlendirilmesine, çevre yönetişiminde liderlik rollerinin geliştirilmesine ve yerel düzeyde güçlendirme stratejilerinin desteklenmesine odaklanmaktadır.

Türkiye, İklim Kanunu çerçevesinde tüm illerin Yerel İklim Değişikliği Eylem Planlarını hazırlamasını zorunlu kılarak, yerel düzeyde iklim yönetimini önemli ölçüde güçlendirmiştir. Bu süreci desteklemek amacıyla, valilerin başkanlığında İl İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulları oluşturulmuştur. Bu kurullar; yerel yönetimler, kamu kurumları, akademi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirerek kapsayıcı, çok paydaşlı bir yapı içinde yerel iklim stratejilerinin hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerini yürütmektedir. Bu mekanizma, ulusal ve yerel iklim politikaları arasında dikey entegrasyonu sağlamanın yanı sıra, toplumların iklim eylemine aktif katılımını da teşvik etmektedir.

Türkiye genelinde kapasite geliştirme ve farkındalık artırma çalışmaları kapsamlı şekilde yürütülmüştür. 2022 yılından bu yana, kamu kurumları, sektörel paydaşlar ve genel kamuoyunu hedefleyen 50 ulusal düzeyde etkinlik düzenlenmiştir. Ayrıca, çeşitli illerde 36 yerel etkinlik gerçekleştirilmiş; bu kapsamda sektörel farkındalık eğitimleri, istişare toplantıları, finansman eğitimleri ve halka açık konferanslar düzenlenmiştir. Bu faaliyetler, belediyeler, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, akademi ve özel sektör temsilcilerinin teknik kapasitelerini güçlendirmiş, katılımcı planlama kültürünü teşvik etmiş ve iklim stratejileri ile eylem planlarının etkin şekilde uygulanmasını desteklemiştir. Tüm faaliyetlerde kadınlar ve erkekler arasında eşitliğe ve kapsayıcı diyaloga önem verilmiş, tüm grupların sürece adil ve dengeli katılımı sağlanmıştır. 2025 yılında İkinci NDC'nin hazırlık süreci kapsamında ise, tüm sektörler ve kurumları kapsayan geniş katılımlı bir istişare süreci yürütülmüş; grup çalışmaları, çalıştaylar ve çok paydaşlı toplantılar aracılığıyla sahiplenme ve kapsayıcılık güçlendirilmiştir.

Türkiye, Birleşmiş Milletler Yerli Halkların Hakları Bildirgesi'nin kabulü sırasında yaptığı beyanında da ifade ettiği üzere, ülke sınırları içerisinde “yerli halk” olarak nitelendirilebilecek herhangi bir topluluk bulunmadığını vurgulamaktadır.

a(ii) Diğerlerinin yanında, uygun olduğu hallerde şunları da içeren bağlamsal konular;

a(ii)a Coğrafya, ekonomi, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması gibi ulusal koşullar

Türkiye, IPCC tarafından iklim değişikliğine karşı yüksek düzeyde hassas bölgelerden biri olarak tanımlanan Akdeniz Havzası'nda yer almaktadır. Coğrafi konumu ve iklim özellikleri nedeniyle, ülkenin küresel ortalamanın üzerinde bir ısınma yaşaması; buna ek olarak, diğer birçok bölgeye kıyasla iki ila üç kat daha uzun sürebilen ve daha sık görülen kuraklıklarla karşılaşması öngörülmektedir. IPCC'nin "İklim Değişikliği 2022: Etkiler, Uyum ve Kırılabilirlik"⁵ raporu, Akdeniz bölgesini iklim değişikliği açısından kırılabilirliği yüksek bölge olarak tanımlamakta; artan aşırı sıcaklık olayları, azalan ve daha değişken yağışlar ile giderek artan su stresi risklerine dikkat çekmektedir.

Türkiye, son yıllarda önemli demografik ve ekonomik dönüşüm yaşamaktadır. Ülke nüfusu 1990 yılında 56,5 milyondan, 2023 yılında 85,4 milyona yükselmiş olup 2050 yılı itibarıyla 98,6 milyona ulaşması öngörülmektedir. Türkiye ekonomisi, 1990–2023 döneminde genel bir büyüme kaydetmiş; GSYH (cari fiyatlarla) bu dönemde 149,2 milyar ABD dolarından 1,13 trilyon ABD dolarına yükselmiştir. Ayrıca, bu ekonomik büyüme süreci, yoksullukla mücadele ve sosyal kapsayıcılığı güçlendirmeye yönelik politikalarla desteklenmiştir.

Türkiye, istihdam, sosyal koruma, beceri geliştirme ve yaşam boyu öğrenme unsurlarını bütünleştiren adil ve kapsayıcı bir iklim-nötr ekonomiye geçişi hedeflemektedir. Bu yaklaşım; sürdürülebilirliği güçlendirmeyi, yeni istihdam olanakları yaratmayı, mevcut istihdamı korumayı ve toplumsal refahı artırmayı amaçlayan bütüncül bir çerçeve sunmaktadır. Bu hedefe ulaşılmasında, kamu sektörü, özel sektör ve akademi arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi belirleyici bir rol oynamakta; böylece yenilikçilik kapasitesinin artırılması, rekabetçiliğin güçlendirilmesi ve sektörel ile bölgesel düzeyde sürdürülebilir büyümenin desteklenmesi sağlanmaktadır. Ulusal düzeydeki bu çabalar, bilgi, teknoloji ve finansman kaynaklarının etkin biçimde harekete geçirilmesini teminen uluslararası

⁵ <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/>

iş birliğinin derinleştirilmesiyle tamamlanmakta; böylece iklim eyleminin küresel ölçekte eşgüdüm içinde ilerletilmesine katkı sunulmaktadır.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar), Türkiye'nin kalkınma politikalarının temelinde yer alan yol gösterici bir çerçeve olarak değerlendirilmektedir. Bütüncül bir yaklaşım benimseyen Türkiye, SKA'ları Kalkınma Planlarına ve sektörel stratejilerine entegre ederek, bu hedeflerin uygulanmasını ve izlenmesini güvence altına almaktadır. Bu anlayışla hazırlanan On İkinci Kalkınma Planı (2024–2028) kapsamında, makroekonomik ve sektörel politikalar tüm 17 SKA dikkate alınarak şekillendirilmiştir. Bu kapsamda Türkiye, bugüne kadar Birleşmiş Milletler Yüksek Düzeyli Siyasi Forumu'na iki Gönüllü Ulusal Gözden Geçirme (VNR) raporu sunmuş olup, üçüncü raporun On İkinci Kalkınma Planı'nın uygulama dönemi içerisinde sunulması planlanmaktadır. Güçlü kurumsal kapasite ve etkin koordinasyon mekanizmaları, SKA'ların başarılmasında kilit unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın ulusal düzeyde etkin şekilde izlenmesi ve SKA'ların sektörel ve tematik politika belgelerine entegrasyonunun sağlanması amacıyla, Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Koordinasyon Kurulu 2022 yılında oluşturulmuştur. Türkiye ikili ve çok taraflı iş birliklerine aktif biçimde katılmakta, uluslararası gündemi yakından takip etmek ve SKA uygulama kapasitesini güçlendirmek üzere stratejik diyaloglar geliştirmektedir.

Türkiye'nin ulusal koşullarına ilişkin daha ayrıntılı bilgi için, BMİDÇS'ye sunulan Birinci İki Yıllık Şeffaflık Raporu'na başvurulabilir. Rapor, aşağıdaki bağlantı üzerinden erişime açıktır: <https://unfccc.int/documents/642617>.

a(ii)b Ulusal olarak belirlenmiş katkılarla ilgili en iyi uygulamalar ve deneyimler

Türkiye'nin NDC hazırlık süreci, güçlendirilmiş kurumsal kapasiteyle desteklenen, sağlam ve bilim temelli politika geliştirme yaklaşımına dayanmaktadır. Son dönemde geliştirilen iklim modelleme, veri yönetimi ve analitik analiz araçları, iklim politikalarının en güncel bilimsel verilere dayanarak şekillendirilmesini mümkün kılmıştır.

Türkiye, NDC'sinin temelini oluşturan ulusal iklim politika belgelerini birbirleriyle uyumlu biçimde hazırlamıştır. İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı ile İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı, NDC'nin başlıca uygulama

araçlarını teşkil ederken; LTS kısa vadeli eylemler ile uzun vadeli hedefler arasında bütüncül bir bağlantı kurmaktadır. Bu belgeler ile On İkinci Kalkınma Planı gibi diğer ulusal politika çerçeveleri arasındaki uyum, stratejik yönelimi netleştirmekte, etkin izleme ve değerlendirmeyi kolaylaştırmakta ve Türkiye'nin uzun vadeli iklim hedeflerinin gerçekleştirilmesini desteklemektedir.

Bu sağlam ve bütüncül politika yapısından hareketle, iklimle ilgili karar alma süreçlerine güçlü bir analitik temel sağlayan ülkeye özgü bir sera gazı emisyon modelleme ve veri altyapısı geliştirilmiştir. Bu kapsamlı yaklaşım, bilimsel temellere dayalı, bütünleşik ve yenilikçi bir çerçevenin benimsenmesini ve iklim eylemlerinin etkin biçimde uygulanarak ilerletilmesini mümkün kılmaktadır.

Bu bilimsel çerçeveye uyumlu olarak ve IPCC'nin Altıncı Değerlendirme Raporu (AR6) kapsamında, ulusal iklim projeksiyonlarının güncellenmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Kapsamlı analizler sonucunda, Türkiye'nin atmosferik koşullarını en doğru biçimde temsil eden altı Küresel İklim Modeli (GCM) belirlenmiş; bu modellerin çıktıları, Bölgesel İklim Modeli (RCM) kullanılarak 3 kilometre çözünürlükte dinamik olarak küçültülmektedir. Bu çalışmalar kapsamında, yağış, sıcaklık, nem ve rüzgâr gibi temel iklim değişkenlerindeki öngörülen değişimleri değerlendirmek amacıyla 2100 yılına kadar uzanan analizler yürütülmektedir.

Güncellenen bu iklim projeksiyonları, Türkiye'nin gelecekte karşılaşabileceği iklim tehlikeleri ve sektörel risklerin anlaşılması açısından kritik bir bilimsel temel sağlayacaktır. Elde edilen bulgular, ulusal ve yerel ölçekte iklim değişikliğine uyum politikalarının ve ilgili araçların geliştirilmesine de yön verecektir. Türkiye'nin farklı coğrafi yapısı, iklim bölgeleri ve sosyoekonomik özellikleri dikkate alınarak oluşturulan bu kanıta dayalı yaklaşım, uyum stratejilerinin yerel gerçekliklere uygun biçimde tasarlanmasını ve aynı zamanda ulusal önceliklerle tam uyum içinde olmasını güvence altına almaktadır.

a(ii)c	Paris Anlaşması'na katılırken tanınan diğer bağlamsal amaçlar ve öncelikler	Türkiye, Paris Anlaşması'nı 22 Nisan 2016 tarihinde imzalamış ve 10 Kasım 2021 tarihinde Anlaşmaya taraf olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, 9 Mayıs 1992 tarihli Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Paris Anlaşması kapsamında açıkça ve doğru biçimde tanındığı üzere "hakkaniyet ve ortak fakat farklılaşan sorumluluklar ve görece kabiliyetler (CBDR-RC)" temelinde ve Anlaşma kapsamında Taraflar Konferansı tarafından kabul edilen 26/CP.7, 1/CP.16, 2/CP.17, 1/CP.18 ve 21/CP.20 sayılı kararları hatırlatarak, Anlaşma ve mekanizmalarının ekonomik ve sosyal kalkınma hakkına hâlel getirmemesi kaydıyla, Paris Anlaşması'nı geliştirmekte olan bir ülke olarak ve ulusal olarak belirlenmiş katkı beyanları kapsamında hayata geçireceğini bildirmektedir
b	Bölgesel ekonomik entegrasyon örgütleri ve bunların üye devletleri dahil olmak üzere, Paris Anlaşması'nın 4. Maddesinin 2. paragrafı uyarınca ortak hareket konusunda anlaşmaya varmış olan, ve 4. Maddenin 16 ve 18. paragrafları doğrultusunda ortak hareket konusunda anlaşmaya varmış olan Taraflar için geçerli spesifik bilgiler	g.d.
c	Tarafların, Paris Anlaşması'nın 4. Maddesinin 9. paragrafı doğrultusunda, küresel durum değerlendirmesinin sonuçları hakkında bilgileri ulusal olarak belirlenmiş katkılarının hazırlığında nasıl kullandığı	Türkiye, COP28'de kabul edilen ilk Küresel Durum Değerlendirmesi'nin (GST) önemini vurgulamakta ve bunu geliştirilmiş iklim eylemine yön verecek kritik bir girdi olarak değerlendirmektedir. Bu doğrultuda, İkinci NDC'nin hazırlanma süreci, Paris Anlaşması'nın 4. maddesinin 9. paragrafı uyarınca, ilk GST'nin sonuçları dikkate alınarak şekillendirilmiştir. Türkiye, 11 Kasım 2024 tarihinde BMİDÇS Sekreteryası'na sunulan temel ulusal iklim politika belgelerinden biri olan LTS'de de yansıtıldığı üzere, GST kapsamında ortaya konulan küresel hedeflere katkıda bulunmayı taahhüt etmektedir.

LTS, GST sonuçlarıyla uyumlu olarak, 2035 ve 2053 hedeflerine yönelik önemli sektörel politikaları içermektedir. Bu kapsamda, yenilenebilir enerji kaynak ve teknolojilerinin kullanımının artırılması, batarya ve hidrojen altyapısının geliştirilmesi, enerji yoğunluğunun azaltılması, nükleer enerjinin karbonsuzlaştırma için kullanımı, doğal alanlar ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve güçlendirilmesi ile doğa temelli çözümler ve biyolojik-döngüsel ekonomi temelinde sürdürülebilir orman yönetimi gibi öncelikler belirlenmiştir. İkinci NDC, LTS’de belirlenen politika yönelimleri üzerine inşa edilmiş ve GST sonuçlarından alınan girdilerle şekillendirilmiştir.

d Uyum faaliyetleri ve/veya ekonomik çeşitlendirme planları sonucunda azaltıma yönelik, Paris Anlaşması’nın 4. Maddesi 7. paragrafı ile tutarlı ortak faydalardan oluşan ulusal olarak belirlenmiş katkıya sahip her Taraf, şunlar hakkında bilgi sunar

g.d.

d(i) Ulusal olarak belirlenmiş katkıların geliştirilmesinde, müdahale önlemlerinin ekonomik ve sosyal sonuçlarının nasıl değerlendirildiği

g.d.

d(ii) Enerji, kaynaklar, su kaynakları, kıyı kaynakları, insan yerleşimleri ve şehir planlama, tarım ve ormancılık ile sınırlı olmamak üzere bunları kapsayan, azaltıma yönelik ortak faydalar da sağlayan uyum planlarına; ve imalat ve sanayi, enerji ve madencilik, ulaştırma ve iletişim, inşaat, turizm, emlak, tarım ve balıkçılık ile sınırlı olmamak üzere bu sektörleri kapsayan ekonomik çeşitlendirme eylemlerine

g.d.

ilişkin bilgiler de dahil olmak üzere, azaltıma yönelik ortak faydalara katkı sağlamak üzere hayata geçirilecek spesifik proje, önlem ve faaliyetler

5. İnsan kaynaklı sera gazı emisyonları, ve uygun olduğu hallerde, bunların giderilmesine ilişkin tahmin ve açıklamalar da dahil olmak üzere, varsayımlar ve metodolojik yaklaşımlar

a	1/CP.21 sayılı kararın 31. paragrafı ve CMA tarafından kabul edilen muhasebe rehberi ile tutarlı olarak, Taraf'ın ulusal olarak belirlenmiş katkılarına denk düşen insan kaynaklı sera gazı emisyonları ve gidermelerin muhasebeleştirilmesinde kullanılan varsayımlar ve metodolojik yaklaşımlar	Türkiye, NDC'ye yönelik ilerlemeyi raporlayacak ve insan kaynaklı sera gazı emisyonları ve yutaklarını, Geliştirilmiş Şeffaflık Çerçevesi'nin Usul ve Yöntemleri ile Rehberleri doğrultusunda, 4/CMA.1 ve 18/CMA.1 Kararları da dahil olmak üzere muhasebeleştirecektir. Tutarlılığı sağlamak amacıyla NID, hem hesaplama hem de raporlama sürecinde temel referans olarak kullanılacaktır.

Sera gazı emisyonları ve bunların giderilmesi, NID ile uyumlu olarak IPCC metodolojileri çerçevesinde hesaplanacaktır. |
| b | Ulusal olarak belirlenmiş katkılarda yer alan politika ve önlemlerin hayata geçirilmesinin açıklanmasında kullanılan varsayımlar ve metodolojik yaklaşımlar | g.d. |
| c | Varsa, Tarafın, Paris Anlaşması'nın 4. maddesinin 14. paragrafı uyarınca, insan kaynaklı emisyonları ve giderimleri muhasebeleştirmek için Sözleşme kapsamındaki mevcut yöntem ve rehberleri nasıl dikkate alacağına ilişkin bilgiler | Bkz. 5(d). |
| d | İnsan kaynaklı sera gazı emisyonları ve gidermelerin tahmininde kullanılan IPCC metodoloji ve ölçüler | Metodolojiler: Türkiye, 18/CMA.1 kararıyla uyumlu olarak 2019 Güncellemesini de içeren 2006 IPCC Kılavuzlarını kullanmaktadır.

Ölçütler: Sera gazları, CMA tarafından karara bağlandığı üzere, IPCC Beşinci Değerlendirme Raporu'ndaki (AR5) 100 yıllık Küresel Isınma Potansiyeli GWP değerleri kullanılarak CO ₂ eşdeğeri şeklinde raporlanmaktadır. |

e Şunlar dahil olmak üzere, IPCC kılavuzlarıyla tutarlı, sektöre, kategoriye veya faaliyete özgü varsayımlar, metodolojiler veya yaklaşımlar;

e(i) Yönetilen arazilerdeki doğal olayların yarattığı emisyonları ve bunlara ilişkin giderimleri ele alma yaklaşımı Türkiye, ayrı bir doğal bozulma yaklaşımı kullanmamaktadır.

e(ii) İşlenmiş odun ürünlerinden kaynaklanan emisyonlar ve giderilmesinin açıklanmasında kullanılan yaklaşım Türkiye, üretim yaklaşımını kullanmaktadır.

e(iii) Ormanlarda yaş-sınıf yapısının etkilerini ele almada kullanılan yaklaşım Türkiye, ormanlarda yaş sınıfı yapısı için ayrı bir yaklaşım kullanmamaktadır.

f Ulusal olarak belirlenmiş katkıların anlaşılması, ve uygunsa, ilgili emisyonlar ve giderimlerin tahmininde kullanılan diğer varsayımlar ve metodolojik yaklaşımlar;

f(i) Örneğin temel parametreler, varsayımlar, tanımlar, metodolojiler, veri kaynakları ve kullanılan modeller dahil olmak üzere, geçerli olduğu hallerde sektör, kategori veya faaliyete özgü referans düzeyleri dahil olmak üzere, referans göstergeler, taban çizgi(ler) ve/veya referans düzey(ler)in nasıl oluşturulduğu Türkiye, BMİDÇS'ye sunulan NID'de bildirilen sera gazı emisyon verileriyle uyumlu olarak 2018'i referans yılı olarak belirlemiş olup, 2018 yılı emisyon projeksiyonları ve azaltım hedeflerinin değerlendirilmesinde temel teşkil etmektedir. Azaltım hedeflerini uygulamaya geçirmek amacıyla Türkiye, 2018 yılı emisyon verilerine dayanarak 2035 yılı için Referans ve Azaltım Senaryoları geliştirmiştir. Sera gazı projeksiyonları, ulusal enerji ve kaynak akışlarının IPCC 2006 Kılavuzlarıyla uyumlu şekilde bütüncül olarak değerlendirilmesini sağlayan CLEWs modelleme çerçevesi kullanılarak geliştirilmiştir. Bu sistem temelli yaklaşım, tüm azaltım sektörleri ve gazlar için sağlam bir emisyon projeksiyon değerlendirmesi sunmakta olup; enerji, sanayi, binalar, ulaştırma, tarım, atık ve AKAKDO gibi alanlarda hedefe yönelik azaltım politikalarının tasarlanması için temel bir planlama aracı işlevi görmektedir.

Türkiye, 2035 yılı itibarıyla Referans Senaryo'ya kıyasla 466 Mt CO₂ eşd. emisyon azaltmayı ve toplam emisyonlarını 643 Mt CO₂ eşd. ile sınırlamayı hedeflemektedir.

		Daha ayrıntılı metodolojik bilgiler; temel parametreler, varsayımlar, veri kaynakları ve sektörel dağılımlar dahil olmak üzere, Türkiye'nin bir sonraki İki Yıllık Şeffaflık Raporu'nda sunulacaktır. Bu bilgiler, NID ile tutarlı ve Paris Anlaşması'nın raporlama gereklilikleriyle uyumlu şekilde hazırlanacak olup böylelikle şeffaflık sağlanacaktır.
f(ii)	Ulusal olarak belirlenmiş katkıları sera gazı dışındaki bileşenleri ve bu bileşenlerle ilgili olarak kullanılan varsayımlar ve metodolojik yaklaşımları içeren taraflar için	g.d.
f(iii)	Ulusal olarak belirlenmiş katkılarda IPCC rehberlerinin kapsamadığı iklim zorlayıcıları için, iklim zorlayıcılarının nasıl tahmin edildiğine ilişkin bilgiler	g.d.
f(iv)	Gereken ek teknik bilgiler	g.d.
g	Varsa, Paris Anlaşması'nın 6. Maddesi kapsamında gönüllü işbirliğinden yararlanma niyeti	Paris Anlaşması'nın 6. maddesi kapsamında piyasa mekanizmalarının kullanımıyla ilgili değerlendirmeler devam etmekte olduğundan, Türkiye, 6. madde kapsamında gönüllü iş birliğini kullanma hakkını saklı tutmaktadır. Böyle bir gönüllü iş birliğinin kullanılması kararı alınması durumunda, mütekabil düzenleme prosedürleri uygulanacak ve 6. madde kapsamında CMA tarafından kabul edilen rehberlerle uyumlu raporlama yükümlülükleri yerine getirilecektir.

6. Taraf hangi açılardan, ulusal koşulları ışığında NDC'sinin adil ve iddialı olduğunu değerlendirmektedir?

a	Taraf'ın hangi açılardan, ulusal koşulları ışığında NDC'sinin adil ve iddialı olduğunu değerlendirdiği	Ulusal koşulları, kalkınma öncelikleri ve sahip olduğu kapasite dikkate alındığında, Türkiye NDC 'sinin adil ve yüksek azim yansıttığını düşünmektedir. Türkiye, dinamik bir ekonomik büyüme, hızlı kentleşme ve nüfus artışı sürecinden geçmektedir. Bu eğilimler, enerji ve hammadde talebinin artmasına, altyapı ihtiyaçlarının büyümesine ve dolayısıyla kalkınma hedefleri sürdürülürken emisyonların yönetilmesini daha kritik hale getiren bir tabloya yol açmaktadır.
----------	--	--

Mevcut ulusal kapasite ve koşullar çerçevesinde, küresel iklim eylemine hakkaniyetli katkı sağlama taahhüdü doğrultusunda, CBDR-RC ilkesini dikkate alarak Referans Senaryoya dayalı azaltım hedefi sunulmuştur. Bu bağlamda, İkinci NDC, mevcut ulusal koşullar altında ulaşılabilecek en yüksek düzeyde azmi temsil etmektedir.

Son ekonomik ve teknolojik gelişmeler ile sektörel dönüşümler ışığında, Niyet Edilmiş Ulusal Katkı Beyanı (INDC) ve birinci NDC’de kullanılan ve 2012 verilerine dayalı önceki Referans Senaryo, daha güncel bir projeksiyon sunmak amacıyla 2018 verileri temel alınarak güncellenmiştir. Birinci NDC’de, 2030 hedefi olarak 695 Mt CO₂ eşd. sunulmuş; bu değer, AKAKDO dahil 1,175 Mt CO₂ eşd. olan Referans Senaryo seviyesinden %41’lik bir azalmayı temsil etmektedir. Türkiye, 2035 yılı için yeni Referans ve Azaltım Senaryoları geliştirmiştir. Azaltım Senaryosuna göre, sera gazı emisyonlarının Referans Senaryoda öngörülen 1.109 Mt CO₂ eşd.’den, 466 Mt CO₂ eşd. azaltılması ve böylece toplam emisyonların 2035 yılında 643 Mt CO₂ eşd. ile sınırlandırılması hedeflenmektedir.

Türkiye, Paris Anlaşması’nın hedeflerine bağlılığını sürdürmekte ve hem kalkınma düzeyini hem de küresel iklim çabalarına olan sorumluluğunu yansıtan azaltım ve uyum çalışmalarını yürütmektedir. Gelecek NDC’lerde, iklim finansmanına erişim, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme gibi destekleyici koşullar çerçevesinde, azim düzeyini artırmaya devam edecektir.

b Eşitlikle ilgili olanlar dahil olmak üzere, adillik ile ilgili değerlendirmeler

Bkz. 6(a).

c Taraf, Paris Anlaşması’nın 4. Maddesinin 3. paragrafını nasıl ele almış?

Bkz. 6(a).

d Taraf, Paris Anlaşması’nın 4. Maddesinin 4. paragrafını nasıl ele aldığı

Türkiye, CBDR-RC ilkesine uygun ve gelişmekte olan bir ülke olarak ulusal koşulları çerçevesinde, ekonomi genelinde sera gazı emisyon azaltımı taahhüt etmektedir.

e Paris Anlaşması’nın 4. Maddesinin 6. paragrafını nasıl ele aldığı

g.d.

7. Ulusal olarak belirlenmiş katkılar, Paris Anlaşması'nın 2. Maddesinde belirtilen amaca ulaşılmasına nasıl katkı sağlamaktadır?

a	Ulusal olarak belirlenmiş katkıların, Paris Anlaşması'nın 2. Maddesinde belirtilen amaca ulaşılmasına nasıl katkı sağladığı	Türkiye iklim değişikliği ile mücadele çabalarını, 2053 net sıfır hedefine engel teşkil etmeyecek şekilde ve Sözleşme'nin 2. maddesinde belirlenen amaçlara katkı sağlayacak biçimde sürdürecektir.
b	Ulusal olarak belirlenmiş katkıların, Paris Anlaşması'nın 2. Maddesinin 1(a) paragrafı ve 4. Maddesinin 1. paragrafına nasıl katkı sağladığı	Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olarak CBDR-RC ilkesine uygun biçimde, ulusal koşulları ve kalkınma önceliklerini dikkate alarak ulaşılabilir en yüksek azaltım hedefini benimsemiştir. İkinci NDC ile Paris Anlaşması'nın 2.1(a) maddesine katkı sağlanmakta; küresel ortalama sıcaklık artışının sanayi öncesi seviyelerin 2°C'nin çok altında tutulması desteklenmekte ve sıcaklık artışının 1,5°C ile sınırlandırılması yönündeki çabalar sürdürülmektedir. Paris Anlaşması'nın 4.1 maddesi doğrultusunda, uzun vadeli, düşük emisyonlu kalkınma hedefleri takip edilmektedir. Bu çerçevede, 2053'e kadar net sıfır emisyon hedefine yönelik yol haritasını ortaya koyan LTS hazırlanmış ve BMİDÇS'ye sunulmuştur. NDC ve LTS, Paris Anlaşması'nın amacı ve uzun vadeli hedeflerine yönelik, sağlam, iddialı ve stratejik bir katkıyı bütüncül olarak temsil etmektedir.